

Leiden (Burggraven)

door

B. de Keijzer

Inleiding

In 1883 heeft Blok in de beschrijving van de stad Leiden gedurende de middeleeuwen aandacht geschonken aan de Leidse burggraven. Hij schrijft het volgende: ‘Christina was in 1253 gehuwd met Dirk, heer van Kuik, een jongeren zoon van Albert van Kuik’.¹ Hierna volgde de vierdelige studie van Beelaerts van Blokland over de burggraven van Leiden vóór 1339, gepubliceerd in het maandblad van de Nederlandsche Leeuw in de jaren 1921 en 1922, met in bijlagen transcripties van akten.² De kritisch ingestelde Beelaerts van Blokland heeft zich niet ontdaan van de door Blok gestelde afstamming van Dirk. Daar was ook geen reden voor. Op het eerste blad van het leenregister ‘Van Wassenair’, gemerkt A, is een relaas te vinden over de herkomst van de burggraven van Leiden, waarin inderdaad gesproken wordt over een huwelijk van een jonkvrouw, dochter van Jacob, burggraaf van Leiden, met een jongere broer van Cuyk.³ Echter dit document is van latere datum en gebaseerd op een verklaring uit 1343 met een gelijke strekking.⁴

Toch is het opmerkelijk dat ondanks de kritische kanttekeningen, die Hoek (1965)⁵ plaatste bij de conclusies van Beelaerts van Blokland nadien zowel de studie van Monna (1976) over het Leidse burggraafschap, die zich baseerde op ‘nieuwe genealogische inzichten van Coldewey’, en als gevolg daarvan weinig overtuigend is omdat het de analyse van het goederenbezit van de burggraven in de weg heeft gestaan,⁶ als de latere publicaties van Coldewey (1981)⁷ en Van der Klooster (1985)⁸ er onvoldoende aandacht aan hebben besteed. Ten gevolge daarvan is de basis gelegd voor een wijd verbreid misverstand.

Desondanks is de genealogie van de burggraven van Leiden in de belangstelling gebleven vanwege de mogelijke verwantschap met de heren Van Wassenaar, waarmee ik mij eveneens heb beziggehouden.⁹ Uiteindelijk concludeerde ik dat wanneer er sprake is verwantschap die gecompliceerder lag dan door mij aanvankelijk was aangenomen.¹⁰

Deze problematiek is blijven rusten totdat ik mij bezig ging houden met het onderzoek naar de zogenaamde ‘Keulse oeruede oorkonden’ uit 1271.¹¹ Het viel mij op dat Hendrik, burggraaf van Leiden, niet wordt genoemd ondanks dat zijn vader, althans volgens de literatuur, Dirk van

¹ Blok, Leiden-1, blz. 16.

² Beelaerts van Blokland, Leiden-1 t/m Leiden 4.

³ Ned. Leeuw 1965, kolom 54. [bijlage 1]

⁴ Van Mieris II, blz. 680, d.d. 11-11-1343. [bijlage 2]

⁵ Hoek, De woning van heer Dirk van Hodenpijl.

⁶ Lenselink/Monna, Burggraven, blz. 67, 68, 91.

⁷ Coldewey, Van Kuyc.

⁸ Van der Klooster, Van Wassenaer, kolom 187.

⁹ De Keijzer, Van Wassenaer-1.

¹⁰ De Keijzer, Van Wassenaer-2.

¹¹ Het gaat hier om edellieden uit Holland en Zeeland, die zich zullen onthouden van wraakneming op de stad Keulen, als bloedverwanten van de gesneuvelde Hendrik van Herpen, en vanwege de gevangenneming van Albert, zijn broer. In een aparte publicatie zal te zijner tijd nader worden ingegaan op de verwantschapsrelaties.

Cuyk zou zijn geweest. De ‘echte’ Dirk van Cuyk, vermeld 1240,¹² is een volle neef van Hendrik van Herpen.¹³ De laatste is bij de bestorming van Keulen gesneuveld.

Dit betekende een nieuwe impuls om de genealogie van de burggraven van Leiden opnieuw te onderwerpen aan een uitgebreid onderzoek maar nu zonder de mogelijke verwantschap met andere families te weten Van Wassenaar, Van der Woude en Raaphorst erin te betrekken.

Emmen, 2024 (afgesloten 6 maart).¹⁴

Hendrik, burggraaf van Leiden

Zoals hiervoor al uiteengezet is, valt het op dat in de vele bewaard gebleven oorkonden de *oervede* van Hendrik, burggraaf van Leiden, ontbreekt. Aanvankelijk was de eerste gedachte dat het ontbreken van de *oervede* van de burggraaf een gevolg was van het feit dat een verre verwant zoals bijvoorbeeld Jan Persijn van Velsen, die op 17 augustus 1271 *oervede* deed deze juridische handeling niet alleen voor zichzelf deed maar bijvoorbeeld ook voor verwanten hoewel dat nergens uit blijkt. Een andere mogelijkheid is dat de *oervede* niet bewaard is gebleven, maar dat wordt weersproken door de ‘schijnbare’ compleetheid van de reeks oorkonden. Deze kwestie vraagt om opheldering. Het werd de start van een boeiend onderzoek, dat opnieuw de hardnekkigheid blootlegt van wat eenmaal gepubliceerd is niet gemakkelijk wordt losgelaten.

Heraldiek

Het wapen van de burggraven van Leiden is blijkens bewaard gebleven zegels een dwarsbalk. De kleuren, namelijk in blauw een gouden dwarsbalk, zijn ontleend aan het door de heren Van Wassenaar gevoerde gevierendeeld wapen nadat zij het burggraafschap hadden verworven door vererving.¹⁵ Dit wapen zal daarom met redelijke zekerheid die van Hendrik, burggraaf van Leiden, vermeld 1266, 1276-1319, de schoonvader van Dirk III, heer van Wassenaar, zijn.

Dat betekent dat dit wapen ook door diens vader Dirk, burggraaf van Leiden, zal zijn gevoerd hoewel van hem geen zegel bekend is. Echter dat hoeft niet per definitie te betekenen dat diens schoonvader Jacob, burggraaf van Leiden, vermeld 1213-1240/41, dit wapen eveneens gevoerd zou hebben zoals de meeste auteurs aannemen. Een hard bewijs voor of tegen is er niet omdat van Jacob, zijn zoon en vader geen zegels bewaard zijn gebleven.

Kortom, er is te weinig zegelmateriaal om een duidelijk beeld te kunnen presenteren van de wapenvoering door de verschillende leden van de Burggraven van Leiden. Om wat wel bekend is aanschouwelijk te presenteren volgt hierna een zogenaamde ‘wapenschouw’. De barensteel, die Dirk, burggraaf van Leiden, in zijn wapen voerde in 1310 is in een grijstint (niet bedoeld als zilverkleur) weergegeven, evenals de bastaardstreep in het wapen van zijn bastaardzoon

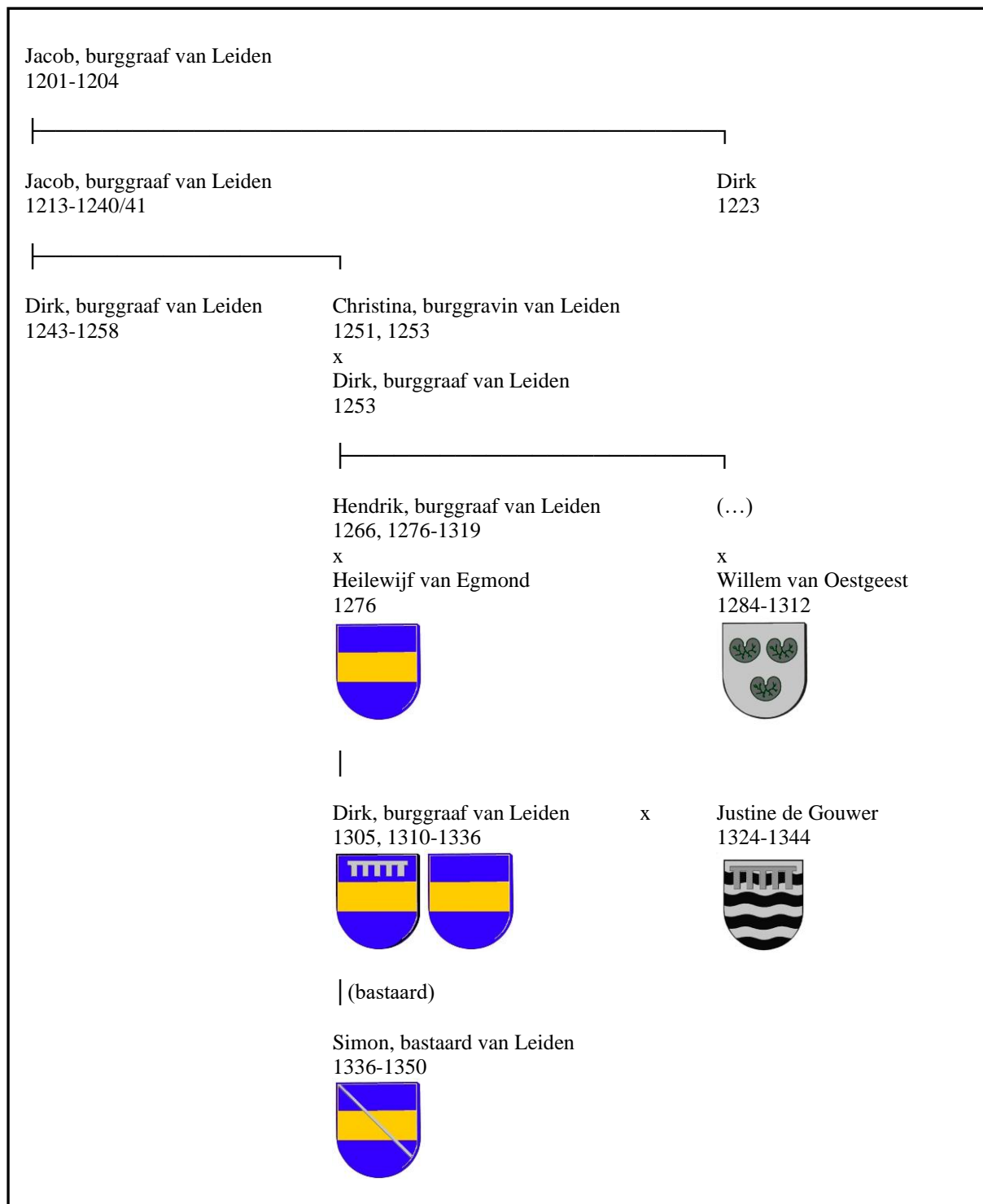
¹² Harenberg, OGZ-III, no. 1240.03.01. Op 1 maart 1240 verkoopt Hendrik, heer van Cuyk, aan de abdis en het convent van de Munsterabdij te Roermond de grote en kleine tienden van Herten en Merum voor 170 mark Keuls. Hierbij zijn aanwezig zijn zoon Albert, en zijn broers Rutger van Herpen, Godfried, kanunnik te Xanten, en Dirk.

¹³ Coldewey, Van Kuyc, blz. 229. Hij is een zoon van Rutger van Herpen.

¹⁴ Eventuele aanvullingen en verbeteringen op deze publicatie s.v.p. richten aan de webmaster van HoGenDa: webmaster@onsvoorgeslacht.nl

¹⁵ Rietstap, Wapens, blz. 260.

Simon. Ook de kleuren van het wapen van Willem van Oegstgeest (1285) en Justine de Gouwer (1334) zijn onbekend. Deze wapens zijn daarom eveneens in zwart respectievelijk in grijs tinten uitgevoerd (geneagram 1).

Geneagram 1. Wapenschouw.

De vernoemingnaam 'Claes Persijn'

In de genealogie van de burggraven van Leiden valt op dat Dirk, burggraaf van Leiden, overleden tussen 1336 en 1339, een broer heeft gehad met de naam 'Claes Persijn' waar nooit aandacht aan is besteed. Zijn weduwe, 'ver Lijsbeth', vermeld op 31 januari 1321, hertrouwd met Arnoud van Groeneveld, uit het geslacht Wassenaar.¹⁶

Claes Persijn is geen bastaardbroer wat onder meer blijkt uit het feit dat de burggraaf de lenen van zijn broer – bestemd voor de lijftocht van zijn weduwe – laat overgaan op de nazaten van Arnoud van Groeneveld.¹⁷ Hij kan ook niet verward worden met Nicolaas Persijn, ridder, die sneuvelde in 1304, want dan zouden deze lenen vroeg of laat bij diens zoon Jan Persijn terecht gekomen zijn.

In het geval sprake zou zijn van een halfbroer, dan zou de moeder van Dirk, burggraaf van Leiden, tweemaal getrouwd zijn geweest. Volgens een oorkonde van 19 december 1266 was zij op dat moment al toegezegd aan Hendrik, de nog jonge burggraaf van Leiden. Beiden waren op dat moment minderjarig. In de oorkonde treedt Willem van Egmond op als schoonvader van de burggraaf van Leiden.¹⁸ In dat zelfde jaar – 24 december 1266 – wordt Hendrik, burggraaf van Leiden, nog een keer genoemd.¹⁹ In een tweede oorkonde van 15 mei 1276 wordt zij voluit Heilewif, dochter van Willem van Egmond, genoemd.²⁰ Indien Heilewif een eerder huwelijk gesloten zou hebben met de vader van Nicolaas Persijn, ridder, dan zou dat huwelijk voor 1266 gesloten moeten zijn. Maar dat kan niet omdat die vader, Jan Persijn van Velsen, voorkomt van 1259-1282 en overleden is op 21 december 1283. Hij was een tijdgenoot van Hendrik, burggraaf van Leiden, die overleden is op 12 januari 1319. Hij heeft een leeftijd van ca. 65 jaar bereikt.

Het kan niet anders dat Claes Persijn een volle broer is. Dat betekent dat de naam ingebracht moet zijn door vernoeming en verwijst naar het geslacht Persijn. Hierbij kwam de gedachte op dat deze vernoemingsnaam via Heilewif van Egmond is ingebracht. Zou Ada de vrouw van Willem van Egmond een dochter zijn van Nicolaas Persijn van Haarlem? Ook Gerard van Egmond, de broer van Heilewif, heeft een zoon die Nicolaas heette. Het lijkt er op dat hij eveneens naar Nicolaas Persijn vernoemd is. Valt dit te bewijzen?

De enige manier in zo'n situatie is een nauwgezette studie maken van de genealogie van de heren Van Egmond en Van Waterland (Persijn). Het resultaat van dit onderzoek is dat Ada inderdaad tot het geslacht Persijn gerekend moet worden en een dochter is van Nicolaas Persijn van Haarlem en (Alverade) van Voorne.²¹

Waarom ontbreekt Hendrik, burggraaf van Leiden?

In de oorkonden komt Jacob, burggraaf van Leiden, voor van 1201²²-1204,²³ en daarna van 1213²⁴-1240/41.²⁵ Opmerkelijk is de onderbreking van negen jaar. Is hier soms sprake van twee

¹⁶ Ons Voorgeslacht 1978, blz. 90 en 1973, blz. 75.

¹⁷ Uit de bewoordingen bij de beleningen kan beslist niet geconcludeerd worden dat 'Claes Persijn' een bastaardbroer is.

¹⁸ OHZ no. 1433, d.d. 19-12-1266.

¹⁹ OHZ no. 1435, d.d. 24-12-1266.

²⁰ OHZ no. 1734, d.d. 15-5-1276.

²¹ De genealogie van genoemde geslachten zullen op niet al te lange termijn worden gepubliceerd op HoGenDa.

²² OHZ I no. 250, d.d. 20-2-1201.

²³ OHZ I no. 271, d.d. (2^e helft) 1204.

²⁴ OHZ I no. 332, d.d. 23-7-1213.

²⁵ OHZ II no. 610, d.d. (25 december) 1240 / (24 december) 1241.

personen? Dit klemt des te meer, met in gedachte de opmerking van Hoek, dat Christina een *nakomertje* zou zijn.²⁶ Indien uitgegaan wordt van twee generaties Jacob, dan hoeft Christina niet meer het predicaat *nakomertje* te hebben en lopen de opeenvolgende generaties van de heren van Wassenaar en de burggraven van Leiden synchroon aan elkaar (geneagram 2).

Philips I van Wassenaar 1200-1223		Jacob, burggraaf van Leiden 1201-1204
Dirk I van Wassenaar 1205-1243		Jacob, burggraaf van Leiden 1213-1240/41
Philips II van Wassenaar 1252		Christina, burggravin van Leiden 1251, 1253
Dirk II van Wassenaar 1258-1297		Hendrik, burggraaf van Leiden 1266, 1276-1319
Dirk III van Wassenaar 1300-1314	x	Alverade van Leiden 1307-1310
Philips IV van Wassenaar 1307, 1319-1343 1339 burggraaf van Leiden		

Geneagram 2. De stamreeksen van de heren van Wassenaar en de burggraven van Leiden.

Hierbij aangetekend dat men Dirk III van Wassenaar (1300-1314) ten onrechte laat afstammen van diens oudere broer Philips III van Wassenaar (1287-1298), waardoor de stamreeks Van Wassenaar in de literatuur één generatie teveel telt.²⁷

Jacob wordt opgevolgd door Dirk, burggraaf van Leiden, vermeld 1243²⁸-1248.²⁹ Aangezien het burggraafschap een rechtleen is,³⁰ kan het niet anders dat Dirk een zoon van Jacob is. Althans er zijn geen oorkonden of berichten bekend dat het burggraafschap na het overlijden van Jacob zou zijn teruggevallen aan de grafelijkheid en er terugkoop heeft plaats gehad. Wat wel het geval moet zijn geweest toen Dirk na zijn overlijden door Christina, die zijn zuster moet zijn geweest, in het burggraafschap is opgevolgd. Die opvolging moet plaatsgevonden hebben tussen 1248 en 1251.

²⁶ Hoek, De woning van heer Dirk van Hodenpijl, kolom 55.

²⁷ H.M. Brokken (e.a.), *Heren van Stand, Wassenaar, 1200-2000* (Zoetermeer, 2000). Bijlage: L.J. van der Klooster, Genealogische tabellen.

²⁸ OHZ II no. 636, d.d. 29-11-1243.

²⁹ OHZ II no. 735, d.d. 1-3-1248.

³⁰ Hoek, Leenkamers Wassenaar, blz. 80.

Dit valt te herleiden uit een oorkonde van 20 juli 1251, waarin Hendrik, heer van Cuyk, toestaat aan Christina, burggravin van Leiden, dat de leengoederen bij ontstentenis van een zoon op haar dochter zal mogen vererven.³¹ De goederen leenroerig aan Cuyk waren van oorsprong ‘rechtlenen’, waarin alleen wettige mannelijke nakomelingen konden opvolgen. De lenen werden nu onversterfelijk gemaakt. Dit is een bijzondere gunst wat mogelijk te maken heeft met haar inspanningen om alle leengoederen op haar naam te krijgen. Apart is dat Hendrik, heer van Cuyk, haar ‘myne tederbeminde’ noemt – althans volgens de vertaling door Van Mieris³² – zonder dat er in de oorkonde sprake is van een familierelatie.

Zij blijkt op dat moment nog niet getrouwd te zijn. Dat is wel het geval in de volgende oorkonde uit 1253 waarin ‘Christina, humilis castellena de Leydis, uxor Th(eodericus) castellani ibidem, militis’ bepaalde dat het goed dat Willem van de Poel, burger van Haarlem, van haar in leen houdt onversterfelijk zal zijn.³³ Op grond hiervan kan vastgesteld worden dat het huwelijk van Christina en Dirk valt tussen 1251 en 1253, ofwel 1252. Daarna verdwijnt het echtpaar uit de oorkonden.

Dat huwelijksjaar stemt overeen met de vermelding van de eerstvolgende burggraaf. Op 19 december 1266 nam graaf Floris V de burgers van Leiden op in zijn bescherming, waarbij onder de getuigen optrad ‘Willelmo de Egmonda pro castellano de Leyden cuius socor est’.³⁴ Hier treedt Willem van Egmond namens zijn schoonzoon op. Dit kan niet anders uitgelegd worden dan dat er voor die tijd een kinderhuwelijk is gesloten tussen Heilewif, de dochter van Willem van Egmond, en Hendrik, de zoon van Christina, die in dat jaar nog onder voogdij van zijn schoonvader stond. Naar schatting was hij in 1266 omstreeks 14 jaar oud, misschien iets jonger. Deze leeftijd correspondeert met zijn eerste zelfstandige optreden in 1276; tien jaar later.³⁵

Er doet zich nog een opmerkelijk feit voor waar zich tot nu niemand om bekommerd heeft. Indien Dirk, de echtgenoot van Christina, inderdaad een Van Cuyk is en zoon van Albert van Cuyk, waarom keert de naam Albert dan niet terug desnoods in een latere generatie. Dit terwijl Hendrik, zoon van Dirk en Christina, de vernoeminggewoonte in acht nam. Zijn zoons, Dirk en Willem, zijn vernoemd naar de vaderlijke en moederlijke grootvader, en Claes Persijn naar zijn moederlijke overgrootvader. De twijfel die Hoek uitsprak of Dirk de echtgenoot van Christina wel een Van Cuyk is, krijgt hiermee meer vaste grond onder de voeten.

Daar staat tegenover een verklaring van Hadewig, de weduwe van Kerstant van Raaphorst, van 11 november 1343.³⁶ Zij verklaarde dat Dirk, burggraaf van Leiden, zoon van de hiervoor genoemde Hendrik, burggraaf van Leiden, en zijn vrouw ver Justine, heer Hugo die Gouwer, ‘rechte eerste lidt waren’. Dat wil zeggen dat zij aan alle voorwaarden voldeden als zijnde bloedverwanten in één achtendeel; dus het zelfde paar betovergrootouders deelden en volgens de Romeins-Canonieke telling in de 8e graad verwant waren. Vervolgens verklaarde zij dat Dirk, burggraaf van Leiden, een ‘broeder was te Kuucq’ en ‘oudevader’ (= grootvader) van Dirk, en heer Hugo van Heenvliet, ‘oudevader’ van ver Justine. Ten slotte verklaarde zij dat

³¹ OHZ II no. 894, d.d. 20-7-1251.

³² Van Mieris I, blz. 253. Een vertaling van de Latijnse oorkonde.

³³ OHZ II no. 973, d.d. 30-5-1253.

³⁴ OHZ III no. 1433, d.d. 19-12-1266.

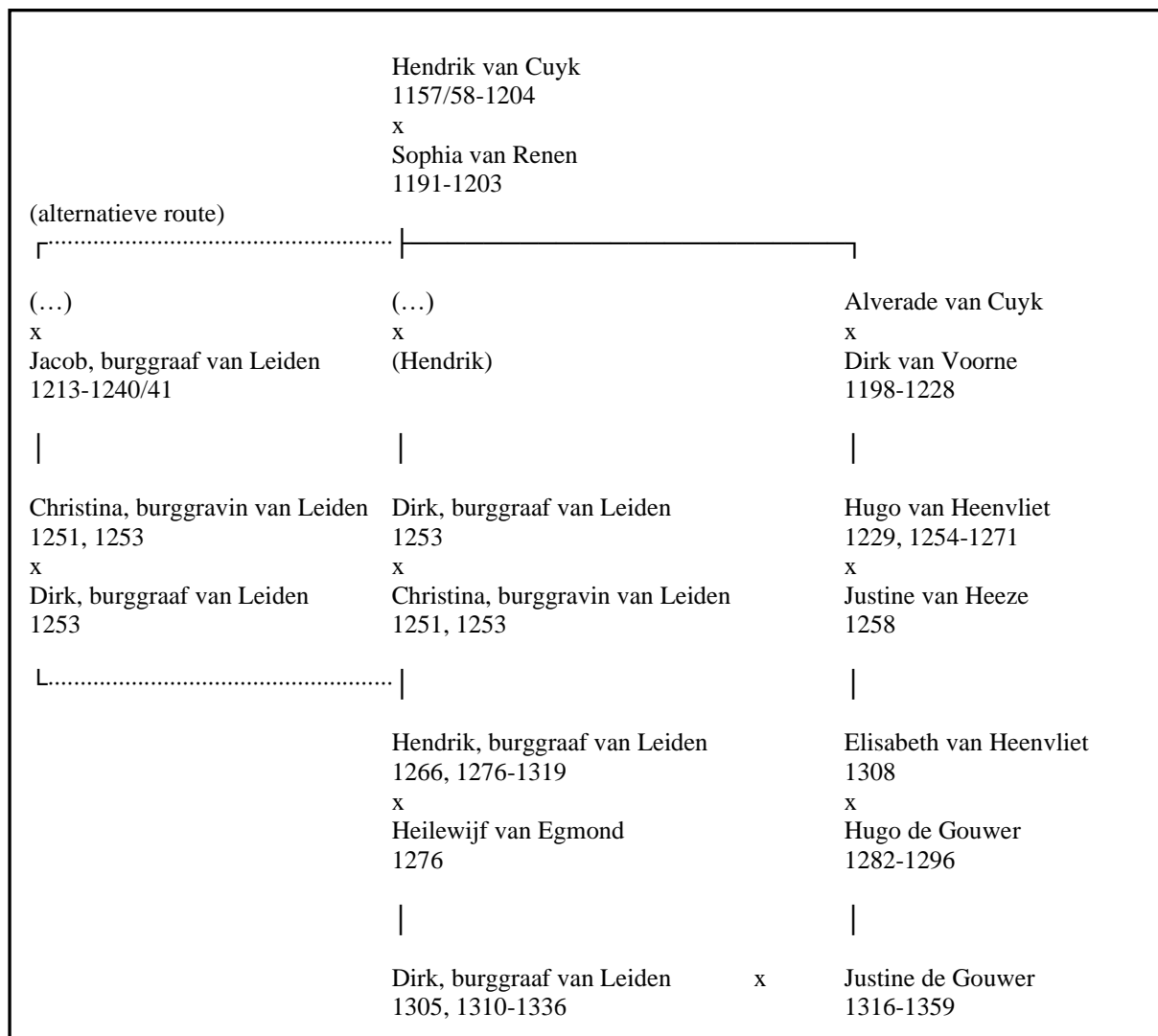
³⁵ OHZ III no. 1734, d.d. 15-5-1276.

³⁶ Van Mieris II, pag. 680, d.d. 11-11-1343. Er staat ‘ver Kerstiaene’, maar bedoeld wordt ‘ver Haestiaene’ of wel Hadewig, de weduwe van Kerstant van Raaphorst.

Dirk, burggraaf van Leiden, die ‘broeder was te Kuucq’, en heer Hugo van Heenvliet ‘waren suster kynder ende broeder’.

Als de verklaring letterlijk wordt opgevat dan staat er dat Dirk, de burggraaf van Leiden, en heer Hugo van Heenvliet, zowel zusterskinderen zijn als broeders. Ook Hoek veronderstelde een dubbele verwantschap. Dus dan zou de moeder van Dirk, burggraaf van Leiden, een Van Cuyk zijn wat niets zegt over zijn vader. Hugo van Heenvliet is een zoon van Dirk van Voorne en Alverade van Cuyk, dat is juist. Maar hoe kunnen Dirk en Hugo dan broeders zijn? Halfbroer is uitgesloten vanwege ‘susterskinderen’. Zwager zou kunnen; het komt wel vaker voor dat met de term broer in feite een zwager bedoeld is. Dat zou betekenen dat Dirk, burggraaf van Leiden, en Justine van Heeze, de vrouw van Hugo van Heenvliet, broer en zuster zijn geweest. Maar dan heeft Justine ook een moeder Cuyk gehad, wat een huwelijk met Hugo van Heenvliet in de weg staat.

Indien ‘suster kynder ende broeder’ uitgelegd moet worden als ‘suster ende broeder kynder’ dat zou Dirk een zoon zijn van vrouwelijke Cuyk, en heer Hugo van Heenvliet een zoon van een mannelijke Cuyk, maar ook dat leidt niet tot een logisch resultaat. In onderstaand schema wordt deze verwantschap in beeld gebracht (geneagram 3).

Geneagram 3. Verwantschap op basis van de verklaring van 1343.

Uit de akte valt niet op te maken waarom deze verklaring wordt afgegeven, maar klaarblijkelijk gaat het hier om de bewijsvoering dat Dirk en Justine *niet* binnen de 6^e graad verwant waren volgens de Romeins-Canonieke telling. Daarin is Hadewig geslaagd, maar hoe betrouwbaar is haar verklaring? Vastgesteld kan worden dat de afstamming van Justine op grond van de beschikbare bronnen correct is weergegeven, maar die van Dirk kan niet door oorkonden bevestigd worden tenzij hij – voor zijn huwelijk – schuil gaat onder een geheel andere toenaam. Een ander punt is dat Christina al voor haar huwelijk goederen in leen heeft van Hendrik, heer van Cuyk. Daaronder valt te verstaan het vroomland en tiende te Houweningen, gelegen tussen Werkendam en Houweningen.³⁷ De vraag is of dit leengoed behoorde tot de lijftocht van haar moeder. In dat geval zou de verwantschap met de familie Van Cuyk via haar moeder lopen, mogelijk als dochter van Hendrik van Cuyk en Sofia van Rhenen (geneagram 2, *alternatieve route*). De verklaring van Hadewig is daarmee enigszins naast de waarheid, maar zit er dicht bij. Wellicht heeft zij de broer van Christina en haar man door gelijknamigheid niet goed weten te onderscheiden, en speelde op de achtergrond ook de wetenschap van het leengoed van Cuyk een rol waardoor enige inlegkunde is ontstaan.

In zijn studie over het Leidse burggraafschap tracht Monna aan de hand van veelal latere gegevens een beeld te schetsen van de heerlijkheden en grondbezit van de burggraven Leiden w.o. Warmonderbroek.³⁸ Hij wijst op de belening door Jan van Cuyk, ridder, van Hendrik van Alkemade met Rijnsaterwoude, Leimuiden, de tiende van Leimuiden, en de smaltiende van Rijnsaterwoude en van Leimuiden, het schot van Rijnsaterwoude, en de gift van de kerken van Rijnsaterwoude en Leimuiden.³⁹

De belening is niet gedateerd, maar zal plaatsgevonden hebben na het overlijden, tussen 12 juli 1293⁴⁰ en 25 november 1293,⁴¹ van Dirk van Alkemade, zijn oudere broer. Eerder was er een kwestie ontstaan tussen Dirk van Alkemade (de vader of de gelijknamige zoon?) en de abdijs Rijnsburg over de tienden in zijn ambacht, gelegen tussen Warmond en Rijnsaterwoude, de Zijl en het Leidse meer, die hij (de vader of de gelijknamige zoon?) van de heer Van Cuyk had gekocht. Op 1 april 1296 wordt daar over uitspraak gedaan, waaruit blijkt dat Hendrik, zoon van Dirk van Alkemade, ondertussen in de goederen van zijn broer is opgevolgd.⁴²

Hij wijst er op dat leden van het geslacht van Cuyk eigen bezittingen hadden, gelegen tussen de goederen van het burggraafschap, dat in handen was van *hun naaste familieleden*. Monna weet niet hoe hij dit moet verklaren omdat hij de burggraven van Leiden als leden van de familie van Cuyk beschouwde. Desalniettemin is het opvallend dat hier sprake is van een bezit van de familie van Cuyk te midden van de goederen van de burggraven van Leiden.

Samenvattend komt het er op neer dat er geen enkel oorkondelijk bewijs naar voren is gekomen als zou Hendrik, burggraaf van Leiden, van de heren van Cuyk afstammen. Feitelijk wordt dat bevestigd omdat hij niet voorkomt in de ‘Keulse Oervede’ oorkonden en zijn wapen afwijkt van het wapen van de heren van Cuyk.

De vraag blijft waarom en op wiens verzoek heeft Hadewig die verklaring in 1343 afgelegd. Vermoedelijk heeft dit te maken met de aspiraties van Philips van Wassenaar, die na het overlijden van zijn oom Dirk, burggraaf van Leiden, diens goederen wilde bemachtigen en degenen die gerechtigd waren in die goederen daarin werden lastig gevallen. Althans dat blijkt uit een uitspraak, gedaan op 2 april 1339, door graaf Willem III, die nadat hij Philips van

³⁷ Kort, Leenkamer Cuyk-3, blz. 66.

³⁸ Lenselink/Monna, Burggraafschap, blz. 84-85.

³⁹ OHZ V no. 2838, d.d. 18-1-1282/24-11-1293 [deze data niet juist]

⁴⁰ ONB I-1, no. 497, d.d. 12-7-1293.

⁴¹ OHZ V no. 2839, d.d. 25-11-293.

⁴² OHZ V no. 3099, d.d. 1-4-1296.

Wassenaar had beleend, beloofde het geschil dat gerezen was over de goederen, die Justine, de weduwe van de burggraaf, nog bezat aan bemiddelaars voor te leggen. Ook de weduwe van Floris van Kralingen moest in het rustig bezit van haar goederen gelaten worden.⁴³

De veronderstelling is dat Philips van Wassenaar heeft geprobeerd de lijftocht van Justine aan te vechten door te beweren dat zij in een te nauwe verwantschap stond tot haar man en dus niet wettig getrouwd is geweest. In deze kwestie is het opvallend dat de afstamming van Justine met andere bronnen gecontroleerd kan worden, maar die van Dirk niet.

Genealogie

Deel I

I. *Jacob, burggraaf van Leiden*, vermeld 1201-1204, overl. tussen 1204 en 1213.

Graaf Dirk VII verklaart op 20 februari 1201 dat hij samen met gravin Aleid een schenking heeft gedaan. Onder getuigen treedt op 'Iacobus castellanu'.⁴⁴ In 1203 geeft graaf Dirk VII en Aleid, zijn vrouw, Gerard van Haarlem met de tiende van Heemskerk in erleen. Onder de vele getuigen is Jacob, burggraaf van Leiden, aanwezig.⁴⁵ In 1204 is Iacobus, burggraaf van Leiden, getuige voor graaf Willem I.⁴⁶

Kinderen:

1. *Jacob, burggraaf van Leiden*, volgt II.
2. *Dirk*, vermeld 1223.⁴⁷

II. *Jacob, burggraaf van Leiden*, ridder (1223), vermeld 1213-1240/41, overl. tussen (uiterlijk) 24 december 1241 en 29 november 1243.

Graaf Willem I maakt in 1213 ten behoeve van de abdij van Rijnsburg 100 gemet in het ambacht Oostkapelle vrij van lasten, waarbij vele getuigen w.o. 'Iacobus castellenus de Leiden' aanwezig zijn.⁴⁸ Vervolgens treedt hij in de jaren 1215, 1220 en 1222 geregeld voor graaf Willem I als getuige op.⁴⁹

In mei 1223 verlenen graaf Floris IV en Dirk, heer van Voorne en burggraaf van Zeeland, aan de burgers van Westkapelle dezelfde keur als de burgers van Middelburg bezitten. Als getuige o.a. 'Iacobus castellenus de Leyden', ridder.⁵⁰ Op 23 juli 1223 staat graaf Floris IV toe aan heer Willem van Egmond om van de twaalf morgen land in Poel, die hij van hem in leen houdt, één morgen aan de abdij van Egmond en één morgen aan de abdij van Rijnsburg in vrije eigendom te schenken. Onder de getuigen 'Iacobum castellanum de Leiden, Th. fratrem suum'.⁵¹ In de uitspraak tussen de geschillen van de bisschop van Utrecht en de graaf van Holland op 26 januari 1226 wordt onder de 'hominus comitis' onder andere genoemd Jacob, burggraaf van

⁴³ Van Mieris II, pag. 618-619, d.d. 2-4-1339.

⁴⁴ OHZ I no. 250, d.d. 20-2-1201.

⁴⁵ Kort, Van Haarlem, no. 10, d.d. 1203.

⁴⁶ OHZ I no. 271, d.d. 1204 (2^e helft).

⁴⁷ OHZ I no. 434, d.d. 23-7-1223.

⁴⁸ OHZ I no. 339, d.d. december 1213.

⁴⁹ OHZ I no. 356, d.d. (eind 1206/27-8-1215); no. 357, d.d. 28-8-1215; no. 405, d.d. juli 1220 en no. 423, d.d. 1222 (voor 3 februari).

⁵⁰ OHZ II no. 430, d.d. mei 1223.

⁵¹ OHZ II no. 434, d.d. 23-7-1223.

Leiden.⁵² Boudewijn I, graaf van Bentheim, ruwaard van Holland, legt op 21 mei 1226 samen met enige edelen w.o. Jacob, burggraaf van Leiden, een verklaring af over het naleven van het verdrag gesloten tussen Johanna, gravin van Vlaanderen, en Floris IV, graaf van Holland.⁵³

Op 24 februari 1227 zegt Nicolaas Persijn van Haarlem toe de abdij Mariënweerd in het ongestoord bezit te laten van de door hem aan haar voor een schuld van 100 pond in pand gegeven tiend van Heimond. Als getuige is o.a. Jacob, burggraaf van Leiden, aanwezig.⁵⁴ Omstreeks 1226/27 verkoopt de abdis van Rijsburg aan heer Dirk van Raaphorst, een tiend, gelegen in 'Aloutgheest', die hij daarna als onversterfelijk leen van haar zal houden. Onder de getuigen Jacob, burggraaf van Leiden.⁵⁵

Jacob, burggraaf van Leiden, komt hierna in de volgende oorkonden steeds als getuige voor. Graaf Floris IV verleent omstreeks 1230/31 schotvrijdom aan de bewoners van het land van de abdij Rijsburg in Warmonderbroek.⁵⁶ Op 5 mei 1234 schenkt graaf Floris IV aan het de door hem gestichte klooster van Loosduinen verschillende goederen.⁵⁷ Willem, ruwaard van Holland, schenkt op 1 april 1235 aan het klooster van Loosduinen tien bunder land in de Poel als aflossing van een schuld van wijlen graaf Floris IV.⁵⁸ Omstreeks 1240/41 schenkt Nicolaas Persijn aan de zusters van Mariënkamer de grote en kleine tiend vanaf de Jutteloot tot Strienemonde, en zegt haar weiden toe voor het houden van 300 schapen.⁵⁹

Kinderen:

1. *Dirk, burggraaf van Leiden*, ridder (1245), vermeld 1243-1248, overl. tussen 1 maart 1248 en 20 juli 1251.

Op 29 november 1243 schenkt Folpert, heer van de Lek, samen met zijn zoon Hendrik, aan de broeders van de Duitse Orde 50 pond Hollands, etc. Onder de getuigen 'Th. castellano in Leyden'.⁶⁰ Graaf Willem II verleent op 23 november 1245 een keur aan de burgers van Haarlem, waarbij o.a. als getuige aanwezig is 'dominus Th. castellanus de Leithen'.⁶¹ Op 1 maart 1248 schenkt Willem, gekozen rooms-koning, aan zijn tante Ricarda 32 morgen land te Delft, vrij van alle kosten, uitgezonderde de heervvaart en het dijkonderhoud. Onder de vele getuigen 'Theodericus catellanus de Leyden', ridder.⁶²

2. *Christina, burggravin van Leiden*, vermeld 1251, 1253, tr. *Dirk, burggraaf van Leiden* (namens zijn vrouw), vermeld 1253.

Deel II

I. *Dirk, burggraaf van Leiden* (namens zijn vrouw), ridder (1253), vermeld 1253, tr. (1252) *Christina, burggravin van Leiden*, vermeld 1251, 1253, dr. van Jacob, burggraaf van Leiden.

⁵² OHZ II no. 452, d.d. 26-1-1226.

⁵³ OHZ II no. 460, d.d. 21-5-1226.

⁵⁴ OHZ II no. 468, d.d. 24-2-1227.

⁵⁵ OHZ II no. 477, d.d. (25-12-)1226/(24-12-)1227.

⁵⁶ OHZ II no. 523, d.d. (25-12-(1230)/(24-12-)1231.

⁵⁷ OHZ II no. 560, d.d. 5-5-1234.

⁵⁸ OHZ II no. 566, d.d. 1-4-1235.

⁵⁹ OHZ II no. 610, d.d. (25-12-)1240/(24-12-)1241.

⁶⁰ OHZ II no. 636, d.d. 29-11-1243.

⁶¹ OHZ II no. 672 en 673, d.d. 23-11-1245.

⁶² OHZ II no. 735, d.d. 1-3-1248.

Na het overlijden van Dirk, burggraaf van Leiden, vermeld 1243-1248, zal het burggraafschap van Leiden als rechtleen teruggevallen zijn aan de grafelijkheid. Christina is haar broer tussen 1248 en 1251 opgevolgd als burggravin van Leiden. Een aantrekkelijke theorie is dat dit alleen plaatsgevonden kan hebben als graaf Willem II (1234-1256), ondertussen gekozen als rooms-koning, bereid bleek tegen een flinke som geld het burggraafschap met alle daaraan verbonden rechten aan haar te verkopen vermoedelijk als een onversterfelijk leen. Die bereidheid zal zijn voortgevloeid uit het chronisch geldgebrek dat het begin van de regering van graaf Willem II kenmerkte.⁶³

Op 20 juli 1251 staat Hendrik, heer van Cuyk, aan Christina, burggravin van Leiden, toe dat de goederen, die zij van hem in leen houdt, bij ontstentenis van een zoon op haar dochter zal vererven.⁶⁴ Hieruit mag niet worden afgeleid dat Christina al getrouwd is. Hendrik, heer van Cuyk, verleent haar een gunst die in de toekomst in werking zal treden. Dit wordt duidelijker wanneer we de vertaling van de Latijnse oorkonde door Van Mieris erbij halen, namelijk: 'In den naame des Heeren, Amen. Ik Henrik, Heer van Kuyk, wille dat een iegelyk bekend zy, die deezen tegenwoordigen brief zullen zien, dat ik aan myne tederbeminde Christine, Slotvoogdesse van Leyden, al haare goederen hebbe overgedragen, welke zy volgens het leenrecht van my houdt, op dusdanige wyze: by aldien het gebeurt, zy zonder wettigen zoon koomt te sterven, dat haare wettige dochter de zelve te leen zal bezitten. Opdat dit vast blyve, hebbe ik dit met myn zegel bekrachtigd. Aldus gedaan des Donderdags voor het Feest van Marie Magdalene, in 't jaar duizend twee honder een en vyftig'.⁶⁵ Het zal hier om het vronland en tiende in Houweningen gaan.⁶⁶

Op 30 mei 1253 bepaalt 'Cristina, humilis castellana de Leydis, uxor Th. castellani ibidem, militis', dat het goed dat Willem van de Poel, burger van Haarlem, van haar in leen houdt in vervolg onversterfelijk zal zijn.⁶⁷

Uit dit huwelijk:

1. *Hendrik, burggraaf van Leiden*, volgt II.
2. (...) *van Leiden*, tr. *Willem van Oegstgeest*,⁶⁸ knaap (1285), ridder (1312), vermeld 1284-1312, overl. tussen 8 december 1312 en 15 mei 1313, zn. van Dirk van Oegstgeest en (...) van Teylingen.

In de lijst van de leenmannen van Teylingen, aangelegd na het overlijden van Willem van Teylingen, en derhalve te dateren op 1284,⁶⁹ komt voor: 'Willem van Oestgheest heuet ontvaen thallen rechte al selke ghoet alse siin vader hielt in Risewiker broec. Ende ·vi· pont ghelts van thinse te Verhoute'.⁷⁰

Voorts wordt hij vermeld in het oudste register van graaf Floris V in een ongedateerde aantekening, en wel als volgt: 'Dit es Willems leen van Oestghest ·xxviii· morghen locghende op den Mersc in Oestghester ambochte. Ende ·xv· pont ghelts te Leyden an ho(f)steden. Ende al dat goet dat haer Gerart vander Are hadde dat quame op Willem storue sinen erfname'.⁷¹

⁶³ D.E.H. de Boer & E.H.P. Cordfunke, *Graven van Holland. Middeleeuwse vorsten in woord en beeld (880-1580)* (Zutphen, 2010), blz. 80.

⁶⁴ OHZ II no. 894, d.d. 20-7-1251.

⁶⁵ Van Mieris I, blz. 263.

⁶⁶ Kort, Leenkamer Cuyck-3, blz. 66 (leen 39).

⁶⁷ OHZ II no. 973, d.d. 30-5-1253.

⁶⁸ Beerlaerts van Blokland, Burggraven-3; De Keijzer, Borgen, blz. 31-32.

⁶⁹ De Keijzer, Het oude register, blz. 473.

⁷⁰ Muller, Het oudste register, blz. 95.

⁷¹ Muller, Her oudste register, blz. 49.

Op 27 oktober 1285 is Willem van Oegstgeest, knaap, één van de borgen voor de gebroeders van Amstel.⁷² Aan de oorkonde hangt zijn zegel (afb. 1).

(Afb. 1). Het zegel van Willem van Oegstgeest, knaap (1285).⁷³
(Foto H. den Hertog)

Willem van Oegstgeest, ridder, Kerstine, zijn dochter, en Jan Uten Werde, haar man, maken op 8 december 1312 bekend, dat zij aan het altaar van St. Maria binnen Kerkwerve 40 sc. Hollands jaarlijkse erfrente hebben gegeven uit hun 'vroentijns' in de ambachten Kerkwerve en Rijnsburg. Op verzoek van Willem, die op dat moment geen zegel heeft, bezegeld door zijn parochiepaap Jan van Kerkwerve en door Jan Uten Werde.⁷⁴

In de lijst van de leenmannen van Teylingen, aangelegd na het overlijden van de vrouwe van Voorne en Teylingen, gedateerd 1328,⁷⁵ komt voor: 'Jocfrou Kerstine van Oistgheest hout vyte den tiende tot Ockenberghe, die heren Willem van Oistgheest was, dat derdendeel van den tiende, die hi selue ghebruket vyte ghenomen den mannen die dair vyte verliet waren, dat hair ouders vna den here van Teylinge te houden plagen, ende ander vrouwen van Teylingen betsoruen was'.⁷⁶

Voorts wordt Kerstine van Oegstgeest vermeld in het oudste register van graaf Floris V in een ongedateerde aantekening, en wel als volgt: 'Item Kerstijn joncvrouwe van Oestgheest ·v· pond die haer die Rentmeester van Northollant wt reyken sal te twee tieden siaers, also haer brieue houden, dats te weten te sente Jans misse inden zomer ende (wst) tonser Vrouwen lichtmesse'.⁷⁷

Op 15 mei 1313 doet graaf Willem III uitspraak tussen Hendrik, burggraaf van Leiden, ridder, enerzijds en jonkvrouw Christina van Oegstgeest, dochter van heer Willem van

⁷² OHZ no. 2237, d.d. 17-10-1285.

⁷³ Beschrijving: 1. omschrift: + S'·W'LL'HI ·DE·OIST'EIST
2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, licht beschadigd.
3. zegelbeeld: een vroeggotisch schild.
4. wapen: drie plompenbladeren (2:1).

⁷⁴ Muller, Regesta Hannonensia, blz. 48, d.d. 8-12-1312; Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 133, d.d. 25-3-1312 (1312, vp den dach sente Mariën also si onsen Here ontfinch = Maria ontvangenis/Mariae conceptio = 8 december).

⁷⁵ Muller, Het oudste register, blz. 24.

⁷⁶ Muller, Het oudste register, blz. 115.

⁷⁷ Muller, Her oudste register, blz. 83.

Oegstgeest, ridder, zijn nicht (van Hendrik), en Jan uter Waerde, haar man, anderzijds. Hendrik zal de leengoederen, die Willem van Oegstgeest in het laatst van zijn leven placht te houden, behouden, terwijl Christina van Oegstgeest alle eigen goederen van haar vader, die hij in het laatst van zijn leven bezat, zal behouden. Ook de twist tussen Jan uter Waerde, enerzijds en Floris van der Made, anderzijds over de eigen goederen, die Willem van Oegstgeest in het laatst van leven bezat, is daarmee afgedaan.⁷⁸

Graaf Willem III belooft aan Jan uten Waerde, ‘zijn knaap’, op 20 augustus 1322 te helpen met het verkrijgen van de goederen die van diens schoonvader, heer Willem Oegstgeest, waren, en die de burggraaf van Leiden nu bezit.⁷⁹ In vervolg daarop schenkt graaf Willem III aan Jan uten Waerde, knaap, 20 pond Hollands jaarlijks, ui te keren door de rentmeester van Noordholland, welke rente door Jan en zijn erfgenamen in recht leen zullen worden gehouden of eventueel in plaats daarvan met ander goed wordt begiftigd dan wel dat ze in bezit zullen geraken van de hun toekomstige goederen van heer Willem van Oegstgeest.⁸⁰

Op 24 april 1327 verklaart graaf Willem III dat jonkvrouwe Kerstine van Oegstgeest, weduwe van Jan uten Waerde, met zijn toestemming 7 morgen land heeft verkocht.⁸¹

Uit dit huwelijk:

1. *Christina van Oegstgeest*, vermeld 1312-1330, tr. (voor 8 december 1312) *Jan uter Waerde*, knaap (1322), vermeld 1312-1322, overl. voor 24 april 1327.

Uit dit huwelijk:

1. *Willem Mabelia uten Waerde*, beleend met het goed Oegstgeest 9 december 1339,⁸² vermeld 1339-1342,⁸³ tr. *Floris van Kralingen*,⁸⁴ overl. voor 2 april 1340,⁸⁵ zn. van Ogier heer Ogiersz. (Ogier III van Kralingen).

Bastaard:

2. *Floris*, zoon van heer Willem van Oegstgeest,⁸⁶ vermeld 1364.

II. *Hendrik, burggraaf van Leiden*, ridder (1280), vermeld 1266, 1276-1319, in leven 6 juli 1317, overl. 12 januari 1319,⁸⁷ dood 5 oktober 1319,⁸⁸ tr. *Helewijf van Egmond*, overl. 4 januari (...),⁸⁹ dr. van Willem II van Egmond en Ada (Persijn).

Op 19 december 1266 neemt Floris V, graaf van Holland, de burgers van Leiden op in zijn bescherming, waarbij als getuige optreedt ‘Willelmo de Egmonda pro castellano de Leyden cuius socer est’.⁹⁰ Willem van Egmond vertegenwoordigt de burggraaf van Leiden van wie hij

⁷⁸ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 22-22v, no. 139, resp. inv.nr. 243, fol. 27v, no. 134, d.d. 15-5-1313; Van Mieris II, blz. 133, d.d. 15-5-1313.

⁷⁹ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 25-25v, no. 159, resp. inv.nr. 243, fol. 32v-33, no. 153, d.d. 20-8-1322.

⁸⁰ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 26v, no. 165, resp. inv.nr. 243, fol. 34-34v, no. 159, d.d. 27-8-1322.

⁸¹ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 53v, no. 330, resp. inv.nr. 243, fol. 66, no. 337, d.d. 24-4-1327.

⁸² NA, AGH inv.nr. 218, fol. 25v, no. 174, d.d. 9-12-1339.

⁸³ NA, AGH inv.nr. 218, fol. 30v, d.d. 12-1-1342.

⁸⁴ Van der Plas, Van Voorschoten, blz. 24.

⁸⁵ NA, AGH inv.nr. 218, fol. 27-27v, no. 185, d.d. 2-4-1340.

⁸⁶ De Keijzer, Borgen, blz. 32.

⁸⁷ Necrologium Abdij Egmond, blz. 93, d.d. 12-1-1319: ‘(obiit) Henricus, Castellanus in Leyden, laicus, qui legavit conuentui x pond annuatim’.

⁸⁸ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 165, d.d. 5-10-1319.

⁸⁹ Necrologium Abdij Egmond, blz. 91, d.d. 4-1-(...): ‘(obiit) Heylewigis, uxor Castellani de Leyden, que legavit conuentui x pond annuatim’.

⁹⁰ OHZ III no. 1433, d.d. 19-12-1266.

de schoonvader is. In vervolg hierop bepaalt Floris V op 24 december 1266 ten voordele van Hendrik, burggraaf van Leiden, dat vreemdelingen die te Leiden tijdens de markt door te vechten inbreuk maken op de stadsvrede, geen voordeel zullen hebben van het ten gunste van de burgers ingevoerde stedelijke recht, etc.⁹¹

Indien zijn ouders, zoals hiervoor is veronderstelt, in 1252 zijn gehuwd, zal Hendrik omstreeks 1253/54 zijn geboren. In 1266 is hij dan 12 à 13 jaar oud wat aansluit met het feit dat Willem van Egmond zijn schoonzoon vertegenwoordigt. Een kleine tien jaar later zien we Hendrik voor het eerst zelfstandig in een oorkonde optreden en zal dan op een leeftijd van ruim 21 jaar zijn gekomen.

Graaf Floris V staat op 15 mei 1276 aan Hendrik, burggraaf van Leiden, toe dat de lenen die deze van hem houdt onder de nakomelingen, die Hendrik heeft bij Helewijf, dochter van Willem van Egmond, onversterfelijk zullen zijn.⁹² Onder de lenen wordt verstaan naar believen de aanstelling van een schout, verkiezing en beëdiging van acht schepenen op St. Jacob (25 juli), tol, botting, hofsteden in de Streng en in Marendorp, etc. te Leiden,⁹³ en het ambacht Leiderdorp.⁹⁴ Met de voorgaande leengoederen zal niet het burggraafschap en de burg van Leiden omvat hebben, want hij is zijn moeder daarin bij haar overlijden opgevolgd.

Op 18 september 1276 kent graaf Floris V de kooplieden uit Kampen etc. enige voorrechten toe, waarbij o.a. Hendrik, burggraaf van Leiden, als getuige aanwezig is.⁹⁵

Door Floris, zoon van heer Willem van Oegstgeest, werd op 17 februari 1364 een verklaring afgelegd waarin hij de inhoud van een oorkonde weergeeft handelende over de koop door de lieden van Kalslagen en Nieuwveen van een vrije afwatering op Amsterdam van Willem, proost van St. Jan, en de heer van Amstel, met toestemming van de graaf van Holland en diens raadgevers Hendrik, burggraaf van Leiden, en Willem van Egmond. Helaas wordt door Floris geen datum opgegeven wanneer deze oorkonde is verleden. De oorkonde is op basis van het optreden van Willem als proost van St. Jan gedateerd tussen 1264 en 1292.⁹⁶

Gezien het gezamenlijk optreden van Hendrik, burggraaf van Leiden, en diens schoonvader Willem van Egmond, als raadsliden van graaf Floris V, en het ontbreken van Hendrik in de grafelijke oorkonden tussen 1285 tot 1297 lijkt het mij het aannemelijker dat de verkoop tussen 1276 en 1285 heeft plaatsgevonden.

De volgende oorkonde is een afschrift. Door de afschrijver is boven de aanhef 'Dit is tzegghen sheeren van Voren' naderhand 'man' erbij geschreven. Waardoor de tekst nu luidt 'Dit is tzegghen sheeren *man* van Voren'. Als gevolg van deze interpolatie zijn de daarna genoemde ridders 'leenmannen' geworden van de heer van Voorne. De inhoud, strekking en belang van de afgelegde verklaring vergt mijns inziens eerder een vertegenwoordiging van leenmannen (of raad) van de grafelijkheid dan die van Voorne.

Op 21 januari 1280 verklaren de heer van Voorne, heer Simon van Haarlem, de heer van Teylingen, de heer van Brederode, heer Gerard van de Wateringe, heer Floris van Brederode, heer Jan van Renesse, de burggraaf van Leiden en heer Dirk van Zanthorst, ridders, dat de

⁹¹ OHZ III no. 1435, d.d. 24-12-1266.

⁹² OHZ III no. 1734, d.d. 15-5-1276.

⁹³ Kort, Grafelijke lenen Rijnland-1, blz. 697 (leen 134). De opeenvolgende bezitters van het leen is een reconstructie.

⁹⁴ Kort, Grafelijke lenen Rijnland-1, blz. 707 (leen 158).

⁹⁵ OHZ III no. 1754, d.d. 18-9-1276.

⁹⁶ OHZ V, no. 2756, d.d. 1264/21-10-1292; OSU III no. 1649, d.d. 1264/91; OAM no. 4, d.d. 1264/91; no. 227, d.d. 17-2-1364.

oorkonde waarbij het huis Vreeland aan de heer van Amstel in pand werd gegeven, in orde is, en dat de heer van Amstel het huis zal vrijgeven een jaar na ontvangst van het losgeld zoals dat is vastgesteld in de oorkonde die hij daarvan bezit.⁹⁷

Hendrik, burggraaf van Leiden, geeft op 25 november 1284 het vronland in Esselikerwoude, gelegen in het land van heer Jacob van den Woude, aan hem in eeuwigdurende erfhuur op de voorwaarden waarop zijn grootvader, burggraaf Jacob, het land had uitgegeven.⁹⁸ Graaf Floris V gelast op 16 september 1285 de burggraaf van Leiden en diens tolgaarder aan de ingezetenen van Akersloot, die tegenover hem onder ede verklaard hebben op thuisreis te Leiden alleen voor zout tol verschuldigd te zijn, het te veel betaalde te restitueren, hun voorrecht te eerbiedigen en de door hen gestelde borgen te ontslaan.⁹⁹

In de verzoeningsoorkonde van 17 oktober 1285 tussen de gebroeders van Amstel, enerzijds, en Jan, elect van Utrecht, en graaf Floris V, anderzijds wordt Hendrik, burggraaf van Leiden, als overborg genoemd. Indien nodig zal hij met tien man deelnemen aan de voortzetting van de oorlog.¹⁰⁰

Zoals hiervoor is opgemerkt, wordt tussen 1285 en 1297 Hendrik, burggraaf van Leiden, niet meer genoemd als getuige of iets dergelijk in grafelijke oorkonden. Leefde hij soms sinds 1285 in onmin met graaf Floris V?

Hendrik, burggraaf van Leiden, ridder, beleent op 31 mei 1292 heer Jan van Ammers, ridder, erfelijk met het huis Ter Zijl met erf tot aan de gracht en 50 morgen land buiten de gracht, welke goederen heer Jan hem had opgedragen.¹⁰¹

Kort na de terugkeer uit Engeland van Jan I, graaf van Holland, wordt Hendrik, burggraaf van Leiden, ridder, op 8 januari, 13 januari en 4 mei 1297 vermeld onder de Hollandse edelen.¹⁰² Op 12 oktober 1297 verklaren Jutta, abdis van Rijnsburg, Hendrik, burggraaf van Leiden, ridder, Jan van Teylingen en Willem van Oegstgeest, knapen, overeengekomen te zijn dat de abdis de brug van Oegstgeest zal onderhouden en repareren.¹⁰³

Jan van Renesse, ridder, belooft op 24 augustus 1299 zich voor de eerstkomende Pasen te onderwerpen aan de uitspraak van Jan I, graaf van Holland, en Jan van Avesnes, graaf van Henegouwen, inzake zijn betrokkenheid op de moord op graaf Floris V. Jan van Renesse stelt in deze hangende zaak als borgen Hendrik, burggraaf van Leiden, Gerard van Egmond, ridders, Gerard, heer van Voorne, Nicolaas van Putten, Tonis van den Vliet en Willem de Gouwen. De borgen weigerden echter de oorkonde te bezegelen, waarop Jan van Renesse uitweek naar Zeeland.¹⁰⁴ Omstreeks 1300 dient de heer van Cuyk een eis in tegen de burggraaf van Leiden over diens leen. Het zal hier gaan over het vronland en tiende in Houweningen.¹⁰⁵ Op 31 juli 1307 geven de proost van Koningsveld, en Hendrik, burggraaf van Leiden, een vidimus af van een brief van graaf Dirk van Holland en gravin Ada van 1199.¹⁰⁶

⁹⁷ OHZ IV no. 1891, d.d. 21-1-1280.

⁹⁸ OHZ IV no. 2191, d.d. 25-11-1284.

⁹⁹ OHZ IV no. 2231, d.d. 16-9-1285.

¹⁰⁰ OHZ IV no. 2238, d.d. 17-10-1285.

¹⁰¹ OHZ V no. 2731, d.d. 31-5-1292.

¹⁰² OHZ V no. 3221, d.d. 8-1-1297; no. 3224, d.d. 13-3-1297; no. 3278, d.d. 4-5-1297.

¹⁰³ OHZ V no. 3337, d.d. 12-10-1297; Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 99, d.d. 12-10-1297.

¹⁰⁴ OHZ V no. 3500, d.d. 24-8-1299.

¹⁰⁵ Kort, Leenkamer Cuyk-3, blz. 66 (leen 39).

¹⁰⁶ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 120, d.d. 31-7-1307.

Hendrik, burggraaf van Leiden, ridder, geeft op 27 januari 1310 aan de proost en het convent van Koningsveld 2 pond jaarlijks uit land, gelegen Valkenburg, losbaar met 20 pond Hollands uit hoofde van zijn nicht Katerine, non (conventuela) in Koningsveld.¹⁰⁷ Bezegeld door Hendrik, burggraaf van Leiden, (zegel verloren) en heer Dirk, ridder, zijn zoon. Op 22 december 1310 verklaart Hendrik, burggraaf van Leiden, dat hij mede voor zijn nakomelingen en erfgenamen op gezag van graaf Willem II afstand heeft gedaan ten behoeve van het gemene land van de visserij, die men Wendeldijk noemt. Als schadeloosstelling ontvangt hij 400 pond Holland.¹⁰⁸ Aan de oorkonde hangt zijn zegel (afb. 2).

Afb. 2. Zegel van Hendrik, burggraaf van Leiden, ridder (1310).¹⁰⁹
(Foto Archief Hoogheemraadschap Rijnland)

Vervolgens oorkondt graaf Willem III op 27 december 1310 dat voor ons kwamen ‘onse lieve ende getrouwe man ende ridder’ heer Hendrik, burggraaf van Leiden, enerzijds en de heemraden van Spaarnedam, anderzijds, inzake het geschil dat zij hadden over de visserij, die men Wendeldijk noemt. Besloten wordt dat de visserij voortaan ten behoeve van de het gemene land zal komen, waartegenover het gemene land ons (de graaf) en de burggraaf gecompenseerd en betaald hebben; waarna nadere bepalingen volgen.¹¹⁰

Bertold (van Oye), abt van Egmond, de prior van de predikbroeders in Haarlem, Catharina, vrouwe van Voorne en Teylingen, Dirk, heer van Brederode, en Hendrik, burggraaf van Leiden, vidimeren op 2 april 1313 een brief ven mei 1246.¹¹¹ Op 6 juli 1317 vidimeert Hendrik, burggraaf van Leiden, de brief van Willem, graaf van Holland, en Ricardis, jonkvrouw van Holland, van 18 november 1243.¹¹²

Uit dit huwelijk:

1. *Dirk, burggraaf van Leiden (1319-1336)*,¹¹³ ridder (1305), vermeld 1305, 1310-1336, overl. tussen 20 september 1336 en 24 februari 1339, tr. (tussen 24 augustus 1322 en

¹⁰⁷ Drossaers, Statenklooster, blz. 43, no. 51, d.d. 27-1-1310.

¹⁰⁸ Van Mieris II, blz. 116, d.d. 29-12-1310 (1310, des Dingsdaghes voor Kersdagh = 22-12-1310); Van Amstel, Hoogheemraadschap Rijnland, blz. 2, d.d. 22-12-1310.

¹⁰⁹ Beschrijving: 1. omschrift: +S’HE’RICI-CASTELLANI-DE-LEYTEN
2. kenmerken: rond, ca. - mm, - was, gaaf.
3. zegelbeeld: een vroeggotisch schild.
4. wapen: een dwarsbalk.

¹¹⁰ Van Mieris II, blz. 115-116, d.d. 27-12-1310 (1310, des Sonnendaghes op St. Jansdag Evengelist in die Kersdaghen = 27-12-1310); Van Amstel, Hoogheemraadschap Rijnland, blz. 2, d.d. 27-12-1310.

¹¹¹ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 134, d.d. 2-4-1312.

¹¹² Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 155, d.d. 6-7-1317.

¹¹³ Muller, Her oudste register, blz. 126. De aldaar weergegeven genealogische feiten zijn niet geheel juist.

20 februari 1324) *Justine de Gouwer*,¹¹⁴ vermeld 1324-1344, overl. 1359/60,¹¹⁵ dr. van Hugo de Gouwer van Koudekerk en Elisabeth van Heenvliet. Zij tr. 1^e Jan Sceven,¹¹⁶ overl. voor 27 oktober 1319, tr. 3^e (voor 14 december 1344) Jan Aleman, heer van Curies en Devaing in Henegouwen, van Woerden (1346), van de Nesse (1356), ridder, vermeld vanaf 1339,¹¹⁷ jaargetijde januari,¹¹⁸ memorie 3 november,¹¹⁹ overl. 3 november 1389, begr. Valencijs (F) 16 december 1389, bastaardzoon van Willem III, graaf van Holland en Henegouwen, bij juffr. de Moor. Hij tr. 2^e (voor 27 januari 1375) Machteld van Wulverhorst (van de Nesse),¹²⁰ vrouwe van Wulverhorst (1379), vermeld 1379-1400, stichtte het Sint Maria-Magdalena gasthuis te Utrecht 25 mei 1395, komt nog in leven voor augustus 1400,¹²¹ maar niet meer op 15 maart 1402; jaargetijde januari,¹²² memorie 8 januari,¹²³ overl. 8 januari 1401 of 1402, dr. van Ernst van der Horst, heer van Wulverhorst en Kattenbroek, en Margaretha van Zuylen.

Graaf Willem III beleent op 1 februari 1305 Dirk van Leiden, ridder, met 100 pond jaarlijks, gevestigd op het goed, afkomstig van Jan van Teylingen. Met een specificatie op welke goederen de rente berust en voor welk bedrag.¹²⁴

Afb. 3. Zegel van Dirk van Leiden (1310).¹²⁵
(Foto Nationaal Archief)

Heer Dirk, ridder, zegelt op 27 januari 1310 een oorkonde voor zijn vader.¹²⁶ Aan de oorkonde hangt zijn zegel (afb. 3). Op 30 juni 1314 geeft Dirk van Leiden, ridder, 1

¹¹⁴ Muller, Het oudste register, blz. 117.

¹¹⁵ NA, Rentmeestersrekening Noord-Holland, 1359-1360, fol. 5.

¹¹⁶ Beelaerts van Blokland, Burggraven van Leiden-4.

¹¹⁷ Dek, Graven van Holland, blz. 44.

¹¹⁸ Necrologium Regulieren, blz. 231. Januari: Dmi. Aelmanni, militis.

¹¹⁹ Necrologium Sint Servaes, blz. 167. November: III Non. (= 3 november) Obiit Johannes Aelman, miles.

¹²⁰ B. de Keijzer, *Van Wulven (Horst, Wulverhorst, Sterkenburg, Hardenbroek)* (Emmen, 2020). Gepubliceerd op HoGenDa.

¹²¹ NA, HLK, inv.nr. 50, fol. 315, d.d. augustus 1400.

¹²² Necrologium Regulieren, blz. 231. Januari: Anniversarium domina Mechtildis, militissa de Nesse.

¹²³ Necrologium Bloemendaal, blz. 419. Januari: VI Idus (= 9 januari) Obiit D. Machtildis de Nesse, militissa, Magna benefactrix hujus domus.

¹²⁴ Kort, Wassenaer, de oudste, blz. 58. Regest no. 10, d.d. 1-2-1305.

¹²⁵ Beschrijving: 1. omschrift: +S·THEO[-]CVS[-]DE·LEYTEN

2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, gaaf.

3. zegelbeeld: een vroeggotisch schild gevat in een sierrand.

4. wapen: een dwarsbalk met in het schildhoofd een barensteel van 5 hangers.

¹²⁶ Drossaers, Statenklooster, blz. 43, no. 51, d.d. 27-1-1310.

pond jaarlijks voor een Heilige Mis en een uitdeling van wijn.¹²⁷ Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, geeft op 5 oktober 1319 aan het godshuis van Rijnsburg voor de zielenheil van zijn ouders en van hemzelf de tienden tussen de ‘Gheestsloete ende Corenmarct’, waarover tussen de abdis en zijn vader en hem zelf vroeger onenigheid is geweest.¹²⁸ Op 23 september 1320 vidimeert Dirk van Leiden, ridder, burggraaf van Leiden, een brief van de Mabelie, abdis van Rijnsburg, van 15 april 1320.¹²⁹ Aan de oorkonde hangt zijn zegel (afb. 4).

Afb. 4. Zegel van Dirk, burggraaf van Leiden, ridder (1320).¹³⁰
(Foto Nationaal Archief)

Op 4 mei 1321 vidimeren Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, en Willem van Leiden, een brief van Hugo van Zottenghem van 30 april 1321.¹³¹ Graaf Willem III bevestigt op 7 januari 1324 de schenking gedaan door heer Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, aan diens echtgenote vrouwe Justine ten behoeve van haar lijftocht bestaande uit ‘de Rijn’ en de gruit, voor zover Dirk die van hem in leen houdt.¹³² Vervolgens vestigt Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, op 2 maart 1325 aan lijftocht in totaal 50 à 51 pond Holland en 5 hoed rogge jaarlijks. Op te brengen uit de goederen tussen Rijnsburg en Oegstgeest, over de Vliet, Lisse en Hazerswoude.¹³³ Op 20 oktober 1325 verleent en bevestigt graaf Willem III, tevens op verzoek van Catharina, vrouwe van Voorne, en heer Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, aan vrouwe Justine, burggravin van Leiden, deze lijftocht.¹³⁴

Philips van Wassenaar maakt op 3 januari 1326 de huwelijksvoorwaarden bekend die hij gesloten heeft met jonkvrouw Elisabeth, dochter van heer Jan van der Dussen, ridder, waarbij o.a. heer Dirk van Leiden, burggraaf van Leiden, heer Jacob van den Woude, ridders, Willem van Leiden, zijn borgen zijn.¹³⁵ Op 5 januari 1325 belooft Philips van Wassenaar aan graaf Willem III, die voor hem overborg is geworden in

¹²⁷ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 139, d.d. 30-6-1314.

¹²⁸ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 165, d.d. 5-10-1319.

¹²⁹ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 174, d.d. 23-9-1320.

¹³⁰ Beschrijving: 1. omschrift: +S’HAR·DIRIC·VAN·LEIDEN

2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, gaaf.

3. zegelbeeld: een vroeggotisch schild gevat in een sierrand.

4. wapen: een dwarsbalk.

¹³¹ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 180, d.d. 4-5-1321.

¹³² NA, AGH inv.nr. 242, fol. 32, no. 212, resp. inv.nr. 243, fol. 42-42v, no. 205, d.d. 7-1-1324.

¹³³ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 38v, no. 257, resp. inv.nr. 243, fol. 52, no. 263, d.d. 2-3-1325.

¹³⁴ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 38v, no. 258, resp. inv.nr. 243, fol. 52, no. 264, d.d. 20-10-1325.

¹³⁵ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 39v-40, no. 266, resp. inv.nr. 243, fol. 53, no. 272, d.d. 3-1-1326.

verband met de financiële afspraken vastgelegd in de hiervoor genoemde huwelijksvoorwaarden, hem zo nodig schadeloos te stellen onder verband van al zijn goederen.¹³⁶ Op 31 december 1326 wordt de lijftocht van Justine, gehuwd met Dirk, burggraaf van Leiden, gevestigd op het vronland en tiende van Houweningen.¹³⁷ Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, schenkt op 7 november 1327 aan Hendrik van Heemskerk, zijn neef, het ambacht van 20 morgen land in zijn ambacht, geheten de Vennep. Hendrik van Heemskerk zal dit ambacht van hem houden zoals Dirk zelf het houdt van de grafelijkheid.¹³⁸ Graaf Willem III vergunt ‘Gherijt vander Hoghestraten, Dierix veren Baven soons sone’, op 16 december 1328 de tiende te Koudekerk, die hij in leen houdt van Dirk, burggraaf van Leiden, na diens dood tegen een vergoeding als grafelijk leen zal worden gehouden.¹³⁹

Op 2 april 1331 belooft graaf Willem III op verzoek van heer Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, en diens echtgenote Justine, burggravin, dat hij Nicolaas de Gruiter van Haarlem, die hun 400 pond Hollands voorschiet, na het overlijden van heer Dirk zal helpen het dan nog resterende deel van die schuld als eerste te innen uit de eigen goederen van Dirk en mocht dat niet voldoende zijn dan uit de lijftocht van Justine.¹⁴⁰ Vervolgens bevestigt op 16 juli 1331 graaf Willem III de schenking gedaan door heer Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, aan zijn echtgenote vrouwe Justine van een lijftocht van 40 pond Holland uit zijn tiende te Rijnsaterwoude, alsmede zijn landen te Nieuwkoop en Boshuizen.¹⁴¹ Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, en Justine, burggravin van Leiden, beloven op 4 augustus 1332 aan Nicolaas de Gruiter van Haarlem, hun knaap, dat zij alle schulden die zij bij hem hebben of nog zullen krijgen zullen terugbetalen en stellen de termijnen daarvan vast. Na hun overlijden zullen eventuele openstaande termijnen eerst worden vereffend alvorens de erfgenamen de beschikking krijgen over de erfenis.¹⁴² Graaf Willem III belooft op 30 april 1333 aan vrouwe Justine, burggravin van Leiden, dat hij haar in haar lijftocht zal handhaven, en beveelt zijn baljuws haar daarin te beschermen.¹⁴³ Vervolgens bevestigt op 18 oktober 1333 graaf Willem III de schenking door heer Dirk, burggraaf van Leiden, aan diens echtgenote vrouwe Justine van een lijftocht van 25 pond Hollands jaarlijks uit de burcht te Leiden en uit andere inkomsten aldaar.¹⁴⁴ Op dezelfde dag bevestigt de graaf de schenking gedaan door vrouwe Justine, burggravin, aan ‘joncvrou Callen Manden dochter, horer nichten’ van een jaarlijkse lijftocht van 25 pond Hollands uit de lijftocht die Justine zelf heeft ontvangen van haar men.¹⁴⁵ Op 22 oktober 1333 vergunt graaf Willem III dat het goed dat heer Dirk, burgraaf van Leiden, ridder, van hem in leen houdt en hij aan Jan Beterniet, zijn knaap, heeft gegeven na diens overlijden zolang hij leeft mag blijven gebruiken.¹⁴⁶

¹³⁶ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 40-40v, no. 267, resp. inv.nr. 243, fol. 53v, no. 273, d.d. 5-1-1326.

¹³⁷ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 51v, no. 318, resp. inv.nr. 243, fol. 64, no. 325, d.d. 31-12-1326; Kort, Leenkamer Cuyk-3, blz. 66 (leen 39).

¹³⁸ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 78, no. 516, resp. inv.nr. 243, fol. 95, no. 526, d.d. 7-11-1327.

¹³⁹ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 60, no. 381, resp. inv.nr. 243, fol. 73, no. 389, d.d. 16-12-1328.

¹⁴⁰ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 73v, no. 476, resp. inv.nr. 243, fol. 89v, no. 486, d.d. 2-4-1331.

¹⁴¹ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 74, no. 481, resp. inv.nr. 243, fol. 90, no. 491, d.d. 16-7-1331.

¹⁴² NA, AGH inv.nr. 242, fol. 77-77v, no. 508-509, resp. inv.nr. 243, fol. 94, no. 518, d.d. 4-8-1332.

¹⁴³ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 80v, no. 541, resp. inv.nr. 243, fol. 97/2v, no. 551, d.d. 30-4-1333.

¹⁴⁴ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 83, no. 568, resp. inv.nr. 243, fol. 100, no. 578, d.d. 18-10-1333.

¹⁴⁵ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 83, no. 569, resp. inv.nr. 243, fol. 100, no. 579, d.d. 18-10-1333.

¹⁴⁶ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 84, no. 577, resp. inv.nr. 243, fol. 101, no. 587, d.d. 22-10-1333.

Dirk, burggraaf van Leiden, en Justine, burggravin, verkopen op 27 juni 1334 1 morgen land, gelegen naast de Korenschuur op de westzijde, aan het godshuis van Rijsburg. Aan de oorkonde hangen hun zegels, waarvan die van Dirk (afb. 5) zwaar beschadigd is, en die van Justine is tussen 1922 en 2021 zwaar beschadigd geraakt (afb. 6).

Afb. 5. Zegel van Dirk, burggraaf van Leiden, ridder (1334).¹⁴⁷
(Foto Nationaal Archief)

Afb. 6. Zegel van Justine de Gouwer, burggravin van Leiden (1334).¹⁴⁸
(Links afbeelding in de *Ned. Leeuw* 1922,¹⁴⁹ rechts foto Nationaal Archief)

Op 20 september 1336 blijkt dat graaf Willem III de goederen van de burggraaf van Leiden in beheer heeft gekregen, en neemt de burgraaf, de burggravin en haar twee zoons in zijn bescherming op. De reden hiervan is dat 'onse getrouwe man ende ridder, hair Dirc, Burchgrave van Leyden, omme dat hi oud ende cranc es, ons opghedraghen

¹⁴⁷ Beschrijving: 1. omschrift: +S'LVM·DIRIC·VAN·LEIDEN
2. kenmerken: rond, ca. - mm, groenbruine was, zwaar beschadigd.
3. zegelbeeld: -
4. wapen: -

¹⁴⁸ Beschrijving: 1. omschrift: S'IVSTINE·VRVO/WE·VAN·[-]
2. kenmerken: rond, ca. - mm, groenbruine was, gaaf.
3. zegelbeeld: een vrouwspersoon omgeven door ranken vergezeld ter weerszijde van een vroeggotisch schildje.
4. wapen: 1. (heraldisch rechts) een dwarsbalk, 2. (heraldisch links) gegolfd van acht (?) stukken met in het schildhoofd over alles heen een barensteel van vijf hangers.
5. bijzonderheden: onder de barensteel valt duidelijk een gegolfd dwarsbalken te zien (vgl. De Raadt, *Sceaux Armoriés*, deel I, blz. 477. Hij heeft dat in het zegel van Hugo de Gouwer van Koudekerk, uit 1309, niet waargenomen.).

¹⁴⁹ Ned. Leeuw 1922, bijlage: plaat met zegels der Burggraven van Leiden.

hevet alle syn heerlicheden’, en vervolgens ‘dat wi hem ende veren Justinen, syn wyf, den Burchgravinne van Leyden, ende hoir twee sonen, als Heren Jan Sceven, ridder, ende Jan Airnde’ zullen beschermen.¹⁵⁰ Graaf Willem III beveelt op dezelfde dag Gillis van Kralingen al de goederen van de burggraaf van Leiden te bestieren en goede rekening te doen ‘met concete ende goeddunken des Burchgrave ende den Burchgravinne van Leyden’, en belooft aan Gillis van Kralingen ‘dien hy de goederen des Burchgrave van Leyden bevolen had te bestieren’ van eventuele schade vrij te houden,¹⁵¹ en beveelt vervolgens zijn baljuw van Rijnland dat als de burggraaf van Leiden sterft om zijn goederen te verzekeren, maar de burggravin haar lijftocht te laten behouden.¹⁵²

In 1339 werd de tol tot Alphen, die na het overlijden van burggraaf Dirk vervallen was aan de grafelijkheid, verhuurd.¹⁵³ Op 24 februari 1339 volgt de uitspraak van de graaf in de geschillen tussen ‘veren Justinen, de burggravinne van Leiden’ en Philips van Wassenaar.¹⁵⁴ Hierna beleent graaf Willem III op 2 april 1339 Philips van Wassenaar met het burggraafschap van Leiden, en met al het leengoed ‘t geene deszelfs oom Diederik, de laatste burggraaf agter gelaaten hadt’.¹⁵⁵ Op dezelfde dag belooft Philips van Wassenaar, beleend te zijn met het burggraafschap, het geschil over de goederen, die ‘veren Justinen, heren Hughen des Gouwers dochter van Coudekerk’ van de voorgaande burggraaf, nog bezat, aan de uitspraak van bemiddelaars over te laten.¹⁵⁶ Het gaat om haar lijftocht. Maar ook ten aanzien van: ‘Joncvrouwe uten Waerde, die Florys wyf van Cralinghe was, rustiliken besitten zal laten ende ghebruken al dat goet van Oistgheyst’.

In 1340 wordt Justine nog vermeld met de tienden en smaltienden van Houweningen.¹⁵⁷

Bastaard:

1. *Simon van Duivenburg*, ridder (1340), aangesteld tot hoofdman van Vlaardingen 1350,¹⁵⁸ vermeld 1336-1350, overl. voor 28 november 1356.

Op 1 juli 1340 verklaart Simon, bastaard van Leiden, ridder, dat hij voor Willem van Steenberghe, schout in het ambacht Oegstgeest, afstand heeft gedaan van al zijn rechten op het erf dat de abdis van Rijnsburg van Philips van Wassenaar, burggraaf van Leiden, heeft gekocht.¹⁵⁹ Aan de oorkonde hangt zijn zegel (afb. 7). Hertog Willem beleent op 28 november 1356 ‘Aechte heren Simons oudste dochter van Duvenborch, bast. te Leyden’ het ambacht en de tienden van Calsloe (Calslagen), dat door het overlijden van haar vader aan de grafelijkheid was vervallen.¹⁶⁰

¹⁵⁰ Van Mieris II, blz. 587, d.d. 20-9-1336.

¹⁵¹ Van Mieris II, blz. 588, d.d. 20-9-1336.

¹⁵² Van Mieris II, blz. 587, d.d. 20-9-1336.

¹⁵³ Muller, Het oudste register, blz. 106-107.

¹⁵⁴ Van Mieris II, blz. 604, d.d. 24-2-1338.

¹⁵⁵ Muller, Het oudste register, blz. 28.

¹⁵⁶ Van Mieris II, blz. 618-619, d.d. 2-4-1339 (Paasstijl = 24-2-1339).

¹⁵⁷ Kort, Leenkamer Cuyk-3, blz. 66 (leen 39).

¹⁵⁸ Beelaerts van Blokland, Burggraven van Leiden-1, kolom 221.

¹⁵⁹ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 233, d.d. 1-7-1340.

¹⁶⁰ Kort, Grafelijke lenen Rijnland-1, blz. 558 (leen 103); Beelaerts van Blokland, Burggraven van Leiden-1, kolom 221.

Afb. 7. Zegel van Simon van Leiden (1340).¹⁶¹
(Foto Nationaal Archief)

Kind:

1. *Aechte, heren Simonsdochter van Duivenburg*, vermeld 1356.
2. *Alverade van Leiden*, vermeld 1307-1310, tr. *Dirk III, heer van Wassenaar*,¹⁶² vermeld 1300-1320, zn. van Dirk II van Wassenaar, vermeld 1258-1298.
3. *Willem van Leiden*,¹⁶³ baljuw van Rijnland (1315), vermeld 1309-1331, overl. tussen 16 juli 1331 en 4 december 1332, tr. 1^e (tussen 28 januari 1306¹⁶⁴ en 16 juni 1309) *Ermengard (van Putten)*, weduwe van Dirk van der Doortoge, overl. voor 28 maart 1326, dr. van Nicolaas II van Putten en Beatrix van Naaldwijk,¹⁶⁵ tr. 2^e (voor 28 maart 1326) *Badeloch*, vermeld 1326-1331.

Op 16 juni 1309 wordt een effening gemaakt door de heer van Brederode, de Burggraaf van Leiden, en de heer van Putten tussen Willem van Leiden en Floris van der Doortoge over het 'momboirschap' van jonkvrouw Beatrix van den Doortoge.¹⁶⁶ Graaf Willem III beveelt op 28 mei 1315 Willem van Leiden, baljuw van Rijnland, de abdis en het convent van Rijnsburg te handhaven in de beslissing van de graaf tussen de bisschop Van Zuden en de abdis aangaande de goederen en de erfenis van Claes Goede die overleden is.¹⁶⁷ Op 21 februari 1317 is o.a. Willem van Leyden borg voor Hugo van Sotteghem, heer van Putten en burggraaf van Gent, en Beatrix, zijn vrouw.¹⁶⁸ Een dag later stelt graaf Willem III zich garant voor de borgen.¹⁶⁹

Op verzoek van Willem van Leiden wordt op 28 maart 1326 de lijftocht voor Badeloch, zijn vrouw, door zijn broer, Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, gevestigd op de hofstad

¹⁶¹ Beschrijving: 1. omschrift: +S'SIMON·DE·LEIDEN
2. kenmerken: rond, ca. - mm, bruine was, gaaf.
3. zegelbeeld: een gotisch schild.
4. wapen: een dwarsbalk waaroverheen een schuinbalk.

¹⁶² Muller, Het oudste register, blz. 125..

¹⁶³ Muller, Het oudste register, blz. 119.

¹⁶⁴ Beelaerts van Blokland, Burggraven van Leiden-2, kolom 364 [transcriptie van de akte].

¹⁶⁵ B. de Keijzer, *Van der Woerd* (Emmen, 2021). Gepubliceerd op HoGenDa.

¹⁶⁶ Muller, Regesta Hannonensia, blz. 30; Beelaerts van Blokland, Burggraven van Leiden-2, kolom 364 [transcriptie van de akte].

¹⁶⁷ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 146, d.d. 28-5-1315.

¹⁶⁸ NA, AGH inv.nr. 289, fol. 1, no. 4, resp. inv.nr. 290, fol. 1v, no. 4, d.d. 21-2-1317.

¹⁶⁹ NA, AGH inv.nr. 289, fol. 1v, no. 6, resp. inv.nr. 290, fol. 1v, no. 6, d.d. 22-2-1317.

Het Zand te Katwijk¹⁷⁰ en op een groot aantal percelen land bij elkaar belopende ruim 70 morgen.¹⁷¹ Op 23 augustus 1326 gelast graaf Willem III de rentmeester van Bewesten Schelde, Jan Hendricksz., dat hij ‘veren Badelogen, Willaems wijf van Leyden’ jaarlijks de rente uitkeert die hij haar schuldig is.¹⁷²

Op 16 juli 1331 gelast graaf Willem III de baljuw van Rijnland dat deze vrouwe Badeloch, echtgenote van Willem van Leiden, zal bijstaan in de handhaving van haar rechten wanneer Willem eerder dan zij mocht komen te overlijden.¹⁷³ Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, verklaart dat op 4 december 1332 Symon Foytgens één morgen land in recht leen heeft ontvangen, die Willem van Leiden, mijn broer, plachts te houden.¹⁷⁴

Wouter en Katherine, kinderen van Willem van Leiden, hebben van hun vader een jaarlijkse rente van 20 pond gekregen, verzekerd op verschillende percelen land. Op 12 november 1340 wordt door Philips van Wassenaar voor de helft van dat bedrag andere zekerheden gesteld.¹⁷⁵ Wouter Willemsz. van Leiden en Katerine, zijn zuster, doen op 13 november 1340 afstand van hun rechten op het goed, waarop zij door Willem van Leiden, hun vader, inkomsten tot 10 pond Hollands toe hadden verkregen, en dat Philips van Wassenaar, burggraaf van Leiden, had verkocht.¹⁷⁶ Na enige jaren ontvangt alleen Katherine nog de rente.

Bastaarden:

1. *Wouter Willemsz. van Leiden*, vermeld 1340.
2. *Catharina Willemsdr. van Leiden*, vermeld 1340.

4. *Ada van Leiden*, (kortstondig) abdis van Rijnsburg, overl. 27 januari 1317.¹⁷⁷

Haar twee voorgangsters Elisabeth van Wioldrecht en Ada van Teylingen overleden beiden in 1316, waarna Ada ‘een zeer vrome vrouwe, dochter van heer Hendrik, burggraaf van Leiden’ werd verheven tot abdis. Ook zij stierf in datzelfde jaar, en in haar plaats werd vrouwe Mabilia van Wassenaar gesteld.¹⁷⁸ Dat jaar staat te boek als ‘pestjaar’.¹⁷⁹ Met ‘in dat zelfde jaar’ zal bedoeld zijn het jaar volgens de in die tijd in gebruik zijnde Paasstijl.

5. *Nicolaas Persijn van Leiden*, ridder, overl. voor 31 januari 1321, tr. *Elisabeth*. Zij tr. 2^e (voor 31 januari 1321) Arnoud van Groeneveld, ridder (1321).

¹⁷⁰ C. Hoek, De leenkamer van Willem van Leyden, 1313-1460, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 33 (1978), blz. 75. Waarschijnlijk was de leenkamer verbonden aan de hofstad Het Zand te Katwijk.

¹⁷¹ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 44v, no. 278, resp. inv.nr. 243, fol. 57, no. 284, d.d. 28-3-1326; Van Mieris II, blz. 385, d.d. 28-3-1326; Hoek, Leenkamers Wassenaar, blz. 83 (leen 5), 84 (leen 10), 101 (leen 31), 125 (leen 90), en 130 (leen 111).

¹⁷² NA, AGH inv.nr. 303, fol. 69v, no. 377, resp. inv.nr. 304, fol. 87, no. 394, d.d. 23-8-1326.

¹⁷³ NA, AGH inv.nr. 242, fol. 74, no. 480, resp. inv.nr. 243, fol. 90, no. 490, d.d. 16-7-1331.

¹⁷⁴ Hoek, De leenkamer van Willem van Leyden, blz. 75 (leen 1); Beelaerts van Blokland, Burggraven van Leiden-2, kolom 367 [transcriptie van de akte].

¹⁷⁵ Hoek, Leenkamers Wassenaar, blz. 125-126 (leen 92).

¹⁷⁶ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, no. 235, d.d. 13-11-1340.

¹⁷⁷ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, blz. 10: Ada de Leydis obiit anno Domini m^o ccc^o xvij, vi^o kal. februarii (= 27 januari 1317).

¹⁷⁸ Willem Procurator, Kroniek, blz. 255.

¹⁷⁹ Hüffer, Abdij Rijnsburg-2, blz. 4.

In een lijst van leenmannen wordt vermeld dat Claes Persijn, gehuwd met Lizebeth, broer van Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, die het leen van de graaf houdt, is beleend met 16 morgen land op Harnas bij Woutkerk, en 17 morgen land in de Kadijk. Op 31 januari 1321 werd heer Arnoud van Groeneveld, gehuwd met 'ver Lijzebeth', weduwe van Claes Persijn, door Dirk, burggraaf van Leiden, er mee beleend.¹⁸⁰ Dirk, burggraaf van Leiden, ridder, kreeg op 30 april 1321 toestemming om het leenland in achterleen te geven aan heer Arnoud van Groeneveld, die het bij kinderloos overlijden van Dirk rechtstreeks van de graaf zal houden.¹⁸¹

¹⁸⁰ Hoek, Leenkamers Wassenaar, blz. 89-90 (leen 19), d.d. 31-1-1321; Beelaerts van Blokland, Burggraven van Leiden-2, kolom 368, d.d. 30-1-1322 (1321, des Saterdaghes na sente Pouwelsdach). Toepassing Paasstijl!

¹⁸¹ Hoek, Grafelijke leen De Lier, blz. 74-75 (leen 10), d.d. 30-4-1321; NA, AGH inv.nr. 242, fol. 17v, no. 103, resp. inv.nr. 243, fol. 20, no. 100, d.d. 30-4-1321.

Bijlagen

1. Relaaas over de herkomst van de burggraven van Leiden, ongedateerd.¹⁸²

Haircomen der burchgraven van Leyden ende dier heren van Wassenair.

Item die burchgraeffscap van Leyden is gesproten ende gecomen van enen gehieten burchgraef Jacob ende die was vrijheer vander stede van Leyden ende van alden ambachten die dairtoe behoeren.

Item dese burchgrave Jacob voirsz., doe hij oflijvich wort, liet hij een dochter, die nam die graeflicheyt van Hollant in voechdyen ende gaf der jonfrouwen voirsz. in huwelike enen jongeren broeder tot Kuyck ende gaf mitter jonfrouwen voirsz. die lage heerlicheyt van den goeden voirsz. ende van haeren vader aengecomen waren ende hielt selve die hoge heerlicheyt.

Item van deser jonffrouwe voirsch. is enen gecomen geheten burchgrave Henric ende die wan enen zoon geheten burchgrave Diederic, die welke sterf zonder wittachtich geboerte achter him te laten. Ende oyc zoe liet burchgrave Heynric voirsz. ene dochter na him ende die nam in huwelike den heer van Wassenair ende die vergaderen eerst aen malcander die heerlicheden van Wassenair ende van Leyden. Item den heer van Wassenair die wan bij der jonfrouwen voirsz. enen zone geheten Philips ende dese Philips voirsz. besatt die heerlicheden van Wassenair ende borchgraeffscap van Leyden.

Item deze Philips voirsz. wan enen zoon geheten Diederic ende die beatt die heerlicheyt van Wassenair ende die burchgraeffscap van Leyden mit allen horren toebehoeren.

Item, dese Diederic voirsz. die wan ende liet enen zoen geheten Philips ende die besat oyc die heerlicheden van Wassenair ende die Burchgraeffscap van Leyden voirschreven.

2. Vrouwe Hadewig van Raaphorst geeft getuigenis van de maagschap van de burggraaf van Leiden, d.d. 11-11-1343.¹⁸³

Ic oirconde, ende tughe ver Krestiaen (*) vrouwe van Raephorst, als dat die Borchgrave Dirc ende ver Justine, Haren Hughen des Gouwers dochter, rechte eerste lidt waren, als in maechscap by deser redenen, als hier na beschreven staet.

Want Haren Dirc, die Borchgrave van Leyden, een broeder was te Kuucq, die des Borchgraven Dirck, die leste was, syn oudevader was, ende Haren Hughe van Heenvliet, dat hi deser ver Justinen oudevader was, ende dat die Borchgrave Dirc, die broeder was te Kuucq, ende Haren Hughe van Heenvliet waren suster kynder ende broeder.

Ende omdat dese redenen my condit syn, so heb ic desen brief besegelt met mynen segel.

Gegheven in den jaer onsen Heeren, als men schreef, CIO·CCC·XLIII op Sinte Martynsdach in den winter.

(*) Dit is een verschrijving of transcriptie fout voor 'Haestiaen' (Hadewig).

¹⁸² Ned. Leeuw 1965, kolom 54: 'Eerste blad van het leenregister 'van Wassenair', gemerkt A.

¹⁸³ Ven Mieris II, blz. 680, d.d. 11-11-1343.

Verwijzingen naar gedrukte bronnen en literatuur

Corpus Sigillorum Neerlandicorum. *De Nederlandsche zegels tot 1300* ('s-Gravenhage, 1937-1940). [CSN]

Necrologium van de Abdij Egmond (kalender van begunstigers), in: *Huiszittend Leeven II-1* (Amsterdam, 1812), blz. 90-140. [Necrologium Abdij Egmond]

M.H.V. van Amstel-Horák, R.W.G. Lambarts, *Regestenboek van het hoogheemraadschap van Rijnland, 1253-1814* (Leiden, 1992). [Hoogheemraadschap Rijnland]

W.A. Beelaerts van Blokland, De Burggraven van Leiden vóór 1339, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 39 (1921). [Burggraven van Leiden-1]

W.A. Beelaerts van Blokland, De Burggraven van Leiden vóór 1339. Jongere zonen der Burggraven uit het geslacht van Cuyck, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 39 (1921). [Burggraven van Leiden-2]

W.A. Beelaerts van Blokland, De Burggraven van Leiden vóór 1339. Heer Willem van Oegstgeest en zijne nakomelingen, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 40 (1922). [Burggraven van Leiden-3]

W.A. Beelaerts van Blokland, De Burggraven van Leiden vóór 1339. Jan Sceven en zijne nakomelingschap, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 40 (1922). [Burggraven van Leiden-4]

J.P. Blok, *Eene Hollandsche stad in de middeleeuwen* ('s-Gravenhage, 1883). Eerste deel. [Leiden-1]

Gisbertus Brom, *Bullarium Trajectense. Romanorum Pontificum Diplomata quotquot olim usque ad Urbanum Papam VI (an. 1378) in Veterem Episcopatum Trajectensem Destinata*. Volumen primum (Den Haag, 1891-96). [Bullarium Trajectense-1]

H.P.H. Camps, *Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312*. [ONB]

Deel I-1 en I-2: De Meierij van 's-Hertogenbosch en de Heerlijkheid Gemert ('s-Gravenhage, 1979).

Deel II-1 en II-2: De heerlijkheden Breda en Bergen op Zoom ('s-Gravenhage, 2000).

J.A. Coldewey, *De Heren van Kuyc 1096-1400* (Tilburg, 1981). Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland, deel L. [Van Kuyc]

S.W.A. Drossaers, *De archieven van de Delftsche Statenkloosters* ('s-Gravenhage, 1916). [Statenkloosters]

E. Harenberg (ed), *Oorkondenboek van Gelre en Zutphen tot 1326*. [Harenberg, OGZ]

Deel I: Klooster Zennewijnen ('s-Gravenhage, 1980).

Deel II: St.-Maria-Magdalenaklooster te Nijmegen en Munsterabdij te Roermond ('s-Gravenhage, 1984).

Deel III: Munsterabdij Roermond en diverse Roermondse instellingen ('s-Gravenhage, 1988).

Deel IV: Klooster Bethlehem bij Doetinchem (eerste gedeelte) ('s-Gravenhage, 1991).

Deel V: Abdij Graventhal bij Goch ('s-Gravenhage, 1993).

Deel VI: Klooster Bethlehem bij Doetinchem (tweede gedeelte) ('s-Gravenhage, 1994).

Deel VII: Klooster Bethlehem bij Doetinchem (laatste gedeelte en Zutphen (eerste gedeelte) ('s-Gravenhage, 1996).

Deel VIII: Zutphen (laatste gedeelte) ('s-Gravenhage, 2003).

C. Hoek, De woning van heer Dirk van Hodenpijl te Overschie en de geslachten Van Rodenrijs, Van Matenese, Uter Nesse, Van (der) Spangen, Van den Vene en Van (den) Dorp(e), in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 82 (1965). [De woning van heer Dirk van Hodenpijl]

C. Hoek, Repertorium op de Grafelijke lenen in de Lier, Schipluiden en Vlaardingen, 1252-1648, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 28 (1973). [Grafelijk lenen De Lier]

C. Hoek, De leenkamers van de Heren van Wassenaar, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 33 (1978). [Leenkamers Wassenaar]

C. Hoek, De heren van Voorne en hun heerlijkheid, in: *Van Westvoorne tot St. Adolfsland* (Ouddorp, 1979). [De heren van Voorne]

Maria Hüffer, *Bronnen voor de geschiedenis der Abdij Rijnsburg*. Eerste deel ('s-Gravenhage, 1951). RGP nrs. 31 en 32. [Abdij Rijnsburg-2]

B. de Keijzer, De oudere generaties van de familie Van Wassenaer opnieuw gezien, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 127 (2010). [Van Wassenaer-1]

B. de Keijzer, De oudere generaties van de familie Van Wassenaer opnieuw gezien, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 128 (2011). [Van Wassenaer-2]

B. de Keijzer, De datering van het 'Oude register van Graaf Florens' II, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 69 (2014). [Het oude register]

L.J. van der Klooster, Over de herkomst van de Van Wassenaer's en de Van Raephorst'en en van Jacob burggraaf van Leiden, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 100 (1983). [Van Wassenaer]

A.C.F. Koch (ed), *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299*. [OHZ]

Deel I: eind van de 7^e eeuw tot 1222 ('s-Gravenhage, 1970).

Deel II: 1222 tot 1256 (Assen/Maastricht, 1986).

Deel III: 1256 tot 1278 (Assen/Maastricht, 1992).

Deel IV: 1278 tot 1291 (Assen, 1997).

Deel V: 1291 tot 1299 (Den Haag, 2005).

J.C. Kort, *Het archief van de Heren van Haarlem* (Den Haag, 1976). [Van Haarlem]

J.C. Kort, Repertorium op de Grafelijke lenen in Rijnland, 1222-1650, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 42 (1987). [Grafelijke lenen Rijnland-1]

J.C. Kort, Repertorium op de Cuykse lenen in Holland, het Sticht en Gelre, 1199-1649, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 45 (1990). [Leenkamer Cuyk-3]

J.C. Kort, *Wassenaer, de oudste. Het archief van de familie van Wassenaer van Duvenvoorde* (Hilversum, 2002) [Wassenaer, de oudste]

P.H.J. van der Laan, *Oorkondeboek van Amsterdam tot 1400* (Amsterdam, 1975). [OAM]

W.H. Lenselink en A.D.A. Monna, *Studies over het Zeeuwse en het Leidse burggraafschap* (Groningen, 1976). Bijdragen van het instituut voor middeleeuwse geschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht. Deel XXXVII. [Burggraafschap]

Frans van Mieris, *Groot Charterboek der Graaven van Holland, van Zeeland en Heeren van Vriesland, beginnende Met de eerste en oudste Brieven van die Landstreeken, en eindigende met den dood van onze Gravinne, Vrouwe Jacoba van Beyere, in 4 delen* (Leyden, 1753-1756). [Van Mieris]

P.L. Muller, *Regesta Hannonensia. Lijst van Oorkonden betreffende Holland en Zeeland, 1299-1345, die in het charterboek van Van Mieris ontbreken* ('s-Gravenhage, 1882). [Regesta Hannonensia]

S. Muller Fz., Het oudste register van Graaf Florens, in: *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap*, 22^e deel (1901). Opnieuw uitgegeven door H. den Hertog en B. de Keijzer, waarnaar in deze publicatie verwezen wordt, in de reeks *Hollandse Bronnen*, deel 4 (Rotterdam, 2009). [Het oudste register]

P.S.C. van der Plas, Het geslacht Van Voorschoten, later geheten Van Cralingen: opkomst, bloei en neergang, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 130 (2013). [Van Voorschoten]

Willem Procurator, *Kroniek*. Editie en vertaling van het Chronicon van Willelmus Procurator door Marijke Gumbert-Hepp met medewerking van J.P. Gumbert (Hilversum, 2001). [Kroniek]

J.-Th. de Raadt, *Sceaux Armoriés des Pays-Bas et des Pays Avoisinants. Recueil historique et héraldique*. Deel I en II (Bruxelles, 1898), deel III (1900), deel IV (1901). [Sceaux Armoriés]

J.B. Rietstap, *De wapens van den Nederlandschen adel* (Groningen, 1890). [Wapens]

Internet

Registers van de Hollandse grafelijkheid, 1299-1345. Een bewerking van 3.522 teksten, die openbaar te raadplegen zijn op de website van het Huygens ING (www.huygens.knaw.nl).

Repertoria op de leenkamers. Alle bewerkingen (repertoria) van leenkamers, ook de niet gepubliceerde, zijn voor iedereen openbaar te raadplegen op de Hollandse Genealogische Databank (www.hogenda.nl).

Afkorting

AGH Archief Graven van Holland